

MUSIQIY TA'LIM DARS FAOLIYATDA TALABALARNING KOMMUNIKATIV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Tursunaliyeva Muxlisaxon Vohidjon qizi

Andijon davlat universiteti

San'atshunoslik fakulteti Musiqiy ta'lim kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10118713>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 03-November 2023 yil

Ma'qullandi: 10- November 2023 yil

Nashr qilindi: 13-November 2023 yil

KEY WORDS

ijtimoiy-madaniy, kommunikativ madaniyat, muloqot qobiliyatlari, musiqiy faoliyat, hissiy tajriba, musiqiy va ijodiy aloqa.

ABSTRACT

Mazkur maqolada musiqiy ta'lim faoliyatida talabalarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishning muhim muammo va vazifalari ko'rib chiqilgan. Aloqa shaxsning individual ijodda va boshqa odamlar bilan o'zaro munosabat jarayonida ijtimoiy-madaniy qadriyatlarni o'zlashtirishining ijtimoiylashuv ta'sirining manbai sifatida namoyon bo'ladi. Musiqa san'ati talabalarning madaniy va tarixiy bilimlarini to'ldirish uchun noyob imkoniyatni taqdim etganligi va haqiqatda ijtimoiy-madaniy hamkorlik usullarini belgilab berganligi sababli, musiqiy ijodiy faoliyatda muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish talabalarga tengdoshlari bilan o'zaro munosabatlarni o'rganishga yordam beradi. Musiqiy faoliyatda talabalarning kommunikativ qobiliyatlarini takomillashtirish, ijtimoiy-madaniy rivojlanishining asosiy vositalaridan biri bo'lib, ularning zamonaviy jamiyatni shakllantirishning eng muhim vazifalaridan birini hal qiladi.

Zamonaviy ta'lim paradigmasi ta'limning ijtimoiy – madaniy funktsiyasining ahamiyatini belgilaydi, bu yerda shaxs asosiy qadriyat sifatida tan olinadi va uni shakllantirish vositasi madaniyatdir. Ta'limning vazifasi zarur ijtimoiy-axloqiy va qadriyat yo'nalishlariga ega bo'lgan gumanistik shaxsni shakllantirishdir. Ijtimoiy-madaniy bo'lgan bu shaxs ma'lum bir bilim va ko'nikmalar tizimiga ega bo'lishi kerak madaniy faoliyat, atrofdagi voqelikni hissiy va axloqiy jihatdan idrok etish, atrofdagi odamlar bilan muloqot qilish quvonchini topish, jamiyatda mavjud bo'lishning madaniy an'analari va shakllarini hurmat qilish, mustaqil hayot tanloviga qodir.

Shaxsning ijtimoiy-madaniy rivojlanishi shaxsning ma'lum bir hayotiy bosqichdagi ijtimoiy-madaniy yashashining natijasidir, bu shaxsga berilgan namunalar, me'yorlar va atrofdagi voqelik qadriyatlarida ifodalanadi; bu shaxsning ijtimoiy-madaniy fazilatlarini tarbiyalash, jamiyatning madaniy ma'nolariga kirish darajasi, ijtimoiy-madaniy qadriyatlarni rivojlantirish imkonini beradi.

Madaniyatning ko'rsatkichlaridan biri bu insonning subekt va obekt dunyosi bilan aloqasining tabiati, mazmuni va tuzilishi. Muloqot madaniyatni saqlash va uzatish usuli, inson hayotining universal sharti, hayotning madaniy hodisasi, tabiatni, ijtimoiy ob'ektiv dunyoni bilish vositasi, shaxsning o'zini o'zi bilishi va o'zini o'zi anglashi vazifasini bajaradi. Muloqotda o'ziga xos, ijodiy shaxs shakllanadi. Kommunikatsiyani shaxsning ijtimoiy-madaniy qadriyatlarni o'zlashtirishining sotsializatsiya ta'sirining manbai va boshqa odamlar bilan o'zaro munosabatlar jarayonida individual ijodda o'zini o'zi anglashi sifatida ko'rish mumkin.

Insonning asosiy ehtiyojlaridan biri bu muloqotga bo'lgan ehtiyojdir. Atrofdagi voqelik bilan munosabatlar jarayonida ma'lumot almashiladi, uning asosida inson o'zining ijtimoiy faoliyatini rejalashtiradi. Ushbu faoliyatning muvaffaqiyati olingan ma'lumotlarning sifati bilan belgilanadi, bu shaxsning kommunikativ tajribasi darajasiga bog'liq. Ushbu tajribani ilgari o'zlashtirish muvaffaqiyatli o'zaro aloqalarni amalga oshirishga imkon beradigan kommunikativ vositalarning boy arsenalini ta'minlaydi. Shunday qilib, shaxsning kommunikativ madaniyati darajasi uning o'zini o'zi anglash va jamiyatda o'zini namoyon qilish muvaffaqiyati bilan belgilanadi.

Talabalarining kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish darajasi talabalarining xatti-harakatlarini boshqarish, jamiyatning boshqa a'zolarining pozitsiyalarini hisobga olish, suhbatni tinglash va boshlash, muammolarni jamoaviy muhokama qilish, hissiy jihatdan rang-barang munosabatlarni saqlash, tengdoshlar bilan faol aloqada bo'lish, jamiyat a'zolari bilan samarali hamkorlik qilish ko'nikma-qobiliyati bilan belgilanadi.

Maqsadli pedagogik ta'sirlar tizimi orqali amalga oshiriladigan jamiyatning axloqiy, axloqiy, mafkuraviy va boshqa munosabatlarini o'zgartiradigan maxsus ijtimoiylashuv instituti vazifasini bajaradi. Talaba rivojlanadigan ijtimoiy-madaniy muhit shaxsni shakllantirish manbai bo'lgan tengdoshlar va kattalar bilan talabalar o'rtasida shakllanadigan noyob munosabatlarni yaratadi. Atrof-muhitga kiritilgan bolaning tajribasining tabiati, unga nisbatan ta'sirchan munosabatning tabiati uning ichki rivojlanish dinamikasini belgilaydi.

Musiqqa san'ati insonning madaniy va ijtimoiy rivojlanishiga alohida qiziqish uyg'otadi, chunki u shaxsning shakllanishiga psixologik va psixoterapevtik ta'sir ko'rsatadi. Boshqa san'at turlaridan farqli o'laroq, musiqa assotsiativlik, demokratiya va mavjudlik bilan ajralib turadi. Shu sababli, musiqa san'ati bolalarning madaniy va tarixiy bilimlarini to'ldirish uchun noyob imkoniyatni taqdim etadi, ularning madaniy va sub'ektiv-shaxsiy tajribalarini shakllantirishga imkon beradi, yosh o'quvchilarning haqiqatda ijtimoiy - madaniy hamkorlik usullarini belgilaydi.

Talabalarining san'at bilan muloqotida, haqiqiy dunyoni badiiy obraz shaklida aks ettirgan holda, odamlar, tabiat hodisalari, ijtimoiy hodisalar o'rtasidagi munosabatlarni boshdan kechirish, ajablantirish, bilish va tushunish sodir bo'ladi. Shunday qilib, idrok etilganlarning shaxsiy ma'nosi olinadi, bu voqelikni tabaqalashtirilgan baholashni shakllantirish uchun zarur shart bo'lib, insonning o'ziga, so'ngra dunyoga bo'lgan ichki pozitsiyasining kamolotiga asos bo'ladi.

Musiqiy ma'lumotlarning hissiy mazmuni talabalar tomonidan hissiy eshitish tufayli qabul qilinadi, aynan u pedagogik ta'sir obekti bo'lib, o'qituvchiga bolalarga musiqiy san'at asarlarida turlicha ifodalangan hissiy tilni o'rgatishga imkon beradi. Musiqiy va estetik rag'batlantirish ekstralingvistik aloqa ko'nikmalarini shakllantirishga imkon beradi. Rivojlanayotgan hissiy sezgi sizga muloqot qobiliyatlarini yaxshilashga, hissiy avtonomiyani

englishga imkon beradi.

Musika san'ati tufayli insonning hayotiy tajribasi to'liqlashadi, uning hissiy palitrasi boy, chuqurroq, ingichka bo'ladi; u o'zini va shuning uchun atrofdagi odamlarni, umuman dunyoni yaxshiroq his qiladi va tushunadi. Faqat o'zi bilan samarali muloqot qilishni o'rganib, inson boshqa odamlar bilan muvaffaqiyatli muloqot qilishi, shaxsiy hayot traektoriyasini belgilashi va zamonaviy dunyoda muvaffaqiyatli bo'lishi mumkin.

Musika shaxsni tarbiyalash va shakllantirishning kuchli vositasi, shuningdek noyob aloqa vositasidir. Musika san'ati ham shaxsiy, ham ijtimoiy xarakterga ega. Musika san'atning eng to'g'ridan-to'g'ri turi sifatida, ob'ektiv va ijtimoiy tarkibga ega bo'lib, har bir kishi tomonidan individual ravishda qabul qilinadi va u uchun muhim shaxsiy ko'rinishga ega bo'ladi.

Musika bilan muloqot qilishda motivatsion inklyuziya, shaxsiy hissiy tajribani yaratish qobiliyati boshlang'ich maktab o'quvchilarining muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga hissa qo'shadigan musiqiy faoliyatning turli shakllarini tashkil etishga imkon beradi. musiqiy faoliyatdagi muloqot qobiliyatlari quyidagi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi:

- o'qituvchi va tengdoshlar bilan o'zaro munosabatlarni rejalashtirish, ishtirokchilarning maqsadlari, vazifalari, o'zaro munosabatlarni amalga oshirish usullarini aniqlash qobiliyati;
- savollar berish, ma'lumot tanlashda tashabbus ko'rsatish qobiliyati;
- muammolarni hal qilish, muammolarni aniqlash, muammoli vaziyatlarni hal qilishning samarali usullarini izlash, qaror qabul qilish va ularni amalga oshirish qobiliyati;
- suhbatdoshning xatti-harakatlarini tartibga solish, uning harakatlarini to'g'ri baholash va o'zaro ta'sirini sozlash qobiliyati;
- aloqa holatiga muvofiq o'z g'oyalarini to'liq, aniq ifoda etish qobiliyati;

talabalarining kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish darajasi ularning aloqa, tashkil etish va qo'shma faoliyatni amalga oshirishga bo'lgan ehtiyojidan dalolat beradi. Alohida ta'kidlash kerakki, turli xil aloqa vositalariga egalik qilish, o'zaro ta'sir qilish holatiga hissiy sezgirlik, oqilona muloqot qilish, xarakterning etakchilik fazilatlariga ega bo'lish, turli xil nuqtai nazarlarga bag'rikenglik, xayrixohlik, o'zaro yordamga qiziqish, faoliyat sheriklaridan kerakli ma'lumotlarni olish qobiliyati, o'zaro manfaatli muloqot qilish qobiliyati, ularning va boshqalarning manfaatlarini hisobga olgan holda amalga oshadi.

Musika darslarida musiqiy asarlarni tinglash, taqqoslash, taqqoslash, badiiy obrazlar va paydo bo'layotgan uyushmalarni tahlil qilish, vokal-xor va instrumental ijro, musiqiy-plastik faoliyat, musiqani improvizatsiya qilish va tuzish, musiqaning boshqa san'at turlari, tarix, hayot bilan o'zaro bog'liqligini o'rnatish talabalarida ijodiy faoliyat tajribasini shakllantirishga imkon beradi. Talabalarining musika darslaridagi tashabbusi va faoliyati shaxsning ijtimoiy-madaniy rivojlanishi uchun zarur bo'lgan rivojlanayotgan muhitni shakllantirishga imkon beradi.

Talabalarining tinglash madaniyatini rivojlantirish jarayonida muloqot qobiliyatlarini takomillashtirish uchun sharoit yaratishda, musika san'atining mazmunini voqelikning majoziy shaklda aks etishi sifatida tushunish mumkinligini yoki musiqaning ma'nosini musiqaning o'zida topish mumkinligini hisobga olish kerak. Idrok ob'ekti asarning hissiy intonatsiyalari.

Bu uning ichki va atrofidagi dunyoni anglash imkoniyatlarini oshiradi, unga egalik

tuyg'usini rivojlantirish uchun sharoit yaratadi, shuningdek, shaxsning ijtimoiy mavqeini shakllantirishga ta'sir ko'rsatadigan axloqiy tanlovdagi salohiyatini ro'yobga chiqarishga imkon beradi.

Shunday qilib, talabalarining musiqiy ijodiy faoliyatida muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish bolalar jamoasida qulay muhit yaratishga imkon beradi, o'quvchilarga tengdoshlari va o'qituvchisi bilan o'zaro munosabatlarni o'rganishga yordam beradi, shaxsning hissiy tomonining paydo bo'lishi va rivojlanishi uchun sharoit yaratadi, qo'shiq aytish, motorli improvizatsiya, musiqa va boshqa san'at turlarini birlashtirishning ijodiy jarayoniga faol maktab o'quvchilari, hamdardlik, hamdardlik, boshqalarni tushunish qobiliyati. Hamkorlik, ijodkorlik, mustaqillik muhitida san'at asarlari bilan tanishish o'z fikrini bildiradigan, suhbatdoshni tinglay oladigan va o'quv muammolarini birgalikda hal qila oladigan ijodiy, tashabbuskor shaxsni rivojlantirish uchun imkoniyat yaratadi.

Xulosa.

Musiqiy san'atning madaniy salohiyati, musiqaning insonga terapevtik ta'siri musiqiy faoliyat talabalarining kommunikativ muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega ekanligidan dalolat beradi. Musiqiy faoliyatda talabalarining kommunikativ qobiliyatlarini takomillashtirish talabalarining ijtimoiy-madaniy rivojlanishining asosiy vositalaridan biri bo'lib, ularning zamonaviy jamiyatni shakllantirishning eng muhim vazifalaridan birini hal qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoev. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent "O'zbekiston"-2017 y.
2. Panjiev Q.B., Salimova D.I. Vokal va zamonaviy musika. T.
3. Бобкова О. В. Формирование коммуникативной культуры у детей с особыми образовательными потребностями // Гуманитарные науки и образование. – 2011. – № 4 (8). – С. 58–61.
4. Грибкова О. В. Теория и практика формирования профессиональной культуры педагога-музыканта: автореф. дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. – Москва, 2010. – 44 с.
5. Дубова М. В. Компетентность и компетенция как педагогические категории // Гуманитарные науки и образование. – 2011. – № 2 (6). – С. 17–23.